

Олег Маслій

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
заступник начальника Військової академії з навчальної роботи –
начальник навчального відділу,
Військова академія, м. Одеса
<https://orcid.org/0000-0003-2809-2763>

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ПРОВЕДЕННЯ ВОЄННО-СПЕЦІАЛЬНИХ ІГОР І КОМАНДНО-ШТАБНИХ НАВЧАНЬ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ РАКЕТНО-АРТИЛЕРІЙСЬКОГО ОЗБРОЄННЯ

У статті проаналізовано методичні основи проведення воєнно-спеціальних ігор та командно-штабних навчань (КШН) у процесі підготовки до майбутньої професійної діяльності офіцерів служби ракетно-артилерійського озброєння (РАО). Подано формулювання воєнної гри як форми відтворення у військовоосвітньому процесі предметного, соціального і політичного змісту військово-професійної діяльності, моделювання систем стосунків, характерних для служби на посадах офіцерського складу з метою задоволення потреб ЗСУ.

На конкретних прикладах досліджено методику організації та проведення воєнно-спеціальних ігор і КШН. Визначено основні етапи КШН: теоретичний, організаційно-підготовчий, введення у гру, три навчально-практичні етапи (етап підготовки та здійснення пересування підрозділів бригадної тактичної групи (БрТГр) в район бойового призначення, етап планування оборони підрозділів БрТГр та управління підрозділами в ході ведення оборонного бою, етап планування наступу підрозділів БрТГр та управління підрозділами в ході ведення наступу) і завершальний етап підведення підсумків КШН. Встановлено навчальні цілі та зміст і тривалість кожного етапу КШН.

Ключові слова: методичні основи; воєнно-спеціальні ігри; командно-штабні навчання; військово-професійна діяльність; офіцер служби ракетно-артилерійського озброєння.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Підтримання високої бойової готовності частин і підрозділів Збройних сил України (ЗСУ) в сучасних умовах тривалого збройного конфлікту на сході України потребує передусім організації якісної підготовки офіцерських кадрів, забезпечення високого рівня професіоналізму офіцерів. Проте аналіз стану кадрового забезпечення ЗСУ офіцерами тактичного рівня загалом і офіцерами служби ракетно-артилерійського озброєння зокрема засвідчив про наявні проблеми щодо їх здатності виконувати службові обов'язки на високому професійному рівні, й відповідно, у змісті їхньої практичної підготовки. Специфіка діяльності офіцерів ракетно-артилерійського озброєння (РАО) зумовлена здатністю розв'язувати складні

спеціалізовані задачі та практичні проблеми під час виконання службових обов'язків, при прийнятті обґрунтованих рішень у складних і непередбачуваних ситуаціях; а це передбачає формування у процесі їхньої професійної підготовки у вищих закладах військової освіти (ВЗВО) умінь і навиків стосовно використання методів військового управління, системного аналізу та дослідження операцій, які характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, застосування знань в області електротехніки, електроніки та автоматики, радіотехніки та радіолокації для вирішення військово-технічних задач при експлуатації озброєння і військової техніки. Саме такі завдання вирішуються у процесі проведення воєнно-спеціальних ігор і командно-штабних навчань як одних із найважливіших засобів підвищення рівня бойової готовності та польової виучки майбутніх офіцерів РАО.

У наказі Міністра оборони України від 20.07.2015 року № 346 «Про затвердження Положення про особливості організації освітнього процесу у вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів України» відзначено, що командно-штабні навчання (КШН) та воєнні (воєнно-спеціальні) ігри «проводяться зі слухачами (курсантами випускних курсів) з найбільш важливих комплексних тем навчальних дисциплін», але КШН проводяться тільки «після того, як слухачі (курсанти) оволодіють теоретичними основами відповідних навчальних дисциплін, засвоять обов'язки посадових осіб та отримають практичні навички для їх виконання: з підготовки та планування операцій (бойових дій), управління військами (силами) та їх всебічного забезпечення» [1, п. 2.17].

Отже, розв'язання науково-методичних питань ефективної організації і проведення воєнно-спеціальних ігор та командно-штабних навчань майбутніх офіцерів РАО у процесі їхнього навчання у ВЗВО, створення відповідного організаційно-методичного забезпечення виступає одним із важливих завдань щодо якісної підготовки офіцерських кадрів у системі військової освіти України.

Проблемам дослідження ігрових, імітаційних та інших інноваційних форм, методів і методик навчання у вищій школі, формування відповідного організаційно-методичного забезпечення професійної підготовки майбутніх фахівців з метою підвищення якості навчання присвячено багато праць науковців (І. Богданової [2], А. Вербицького [3], Р. Горбатюка [4], А. Дахіна [5], А. Лівшиця, Г. Селевка, Т. Хлебнікової [6], Е. Хруцького, П. Щербаня [7] та ін.), зокрема стосовно організації воєнно-спеціальних ігор та командно-штабних навчань, як їх найбільш складної форми, але водночас і найбільш важливої форми підготовки майбутніх фахівців у вищій військовій школі та у сфері цивільного захисту (М. Бутника [8], М. Нещадима [9], С. Пісненка [10], Ю. Приходька, В. Рижикова [11], І. Толока [12], В. Ягупова та ін.).

Проте методичні питання організації і проведення воєнно-спеціальних ігор і командно-штабних навчань майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння, створення організаційно-методичного забезпечення таких навчань та практичної його перевірки в навчальному процесі ВЗВО ще окремо не досліджувались.

Метою статті є дослідження й аналіз методичних основ проведення воєнно-спеціальних ігор та командно-штабних навчань у процесі підготовки до майбутньої професійної діяльності офіцерів служби ракетно-артилерійського озброєння.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Серед багатьох видів використовуваних у педагогіці навчальних ігор найбільш придатною для професійної підготовки майбутніх офіцерів РАО є, на нашу думку, так звана ділова гра. За А. О. Вербицьким, ділова гра в освіті – це «форма відтворення в освітньому процесі предметного і соціального змісту професійної діяльності, моделювання систем стосунків, характерних для цього виду праці» [3, с. 3].

Виходячи з цього і враховуючи сутність військової освіти як складової загальнодержавної системи освіти в Україні, та відповідно Концепції підготовки ЗСУ [13], ділова гра у військовій освіті або воєнна гра – це форма

відтворення у військовоосвітньому процесі предметного, соціального і політичного змісту військово-професійної діяльності, моделювання систем стосунків, характерних для служби на посадах офіцерського (сержантського, старшинського) або начальницького складу з метою задоволення потреб ЗС України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань.

Інноваційні технології навчання, за І. М. Богдановою, «реалізуються в процесах, які визначаються як послідовність дій, спрямованих на конкретний педагогічний результат» [2, с. 25]. А специфічними ознаками гри, за П. Щербанем, є такі дії: моделювання умов, наближених до реальних, що імітують професійну діяльність; поетапний розвиток гри, внаслідок чого виконання завдань попереднього етапу впливає на хід наступного; наявність складних і конфліктних ситуацій; опис ситуації та об'єкта імітаційного моделювання; контроль часу; заздалегідь розроблена система оцінювання; правила, які регулюють хід гри; елементи змагання [7, с. 24].

Воєнні ігри мають важливе значення у підготовці майбутніх офіцерів РАО, особливо їх найбільш складна форма – командно-штабні навчання (КШН). Це обумовлено тим, що, як зазначають дослідники, такі форми підготовки призначені для розвитку творчого мислення курсантів, формування військово-професійних компетенцій, вироблення індивідуального стилю у спілкуванні та поведінці у процесі колективного вирішення завдань [15].

Доцільність використання воєнних ігор у навчальному процесі пов'язана з тим, що в ході гри у курсантів формуються вміння та навички, що є необхідними у майбутній військово-професійній діяльності. За висновком учених, до таких навичок належать уміння щодо збору й аналізу інформації, необхідної для прийняття рішень, зокрема в умовах неповної або недостатньо достовірної інформації; аналізу та оцінки ефективності прийнятих рішень; встановлення зв'язків і взаємодії між різними сферами майбутньої військово-професійної діяльності; творчого використання системного підходу до дослідження процесів і явищ тощо [5, 6, 14].

У процесі проведення командно-штабних навчань використовуються наступні види військово-професійних ігор:

- імітаційні для імітації професійної діяльності посадової особи;
- виконання рольових функцій, коли курсант відпрацьовує дії, функції та обов'язки конкретної посадової особи;
- інсценувальні, в ході яких курсанти повинні оцінити обстановку та знайти раціональне рішення [10].

До основних можливостей військово-професійної гри відносимо ціннісно-орієнтаційну, комунікативну, пізнавальну та мотивуючу.

Потенціал ціннісно-орієнтаційної можливості військово-професійної гри полягає в тому, що у майбутніх офіцерів РАО виховуються такі якості, як любов до Вітчизни, почуття гордості за Збройні сили України, критичність, підприємливість, організованість та ін. Наступна можливість полягає у формуванні групи комунікативних компетенцій (готовності до вирішення завдань, які передбачають взаємодію курсант-курсант, курсант-група, курсант-підрозділ, частина). Пізнавальна можливість створює передумови для вивчення наявних у курсантів особистісних якостей, визначеного рівня їх компетентності. Мотивуюча можливість військово-професійної гри полягає в тому, що участь у грі актуалізує у курсантів низку мотивів: простого інтересу, спілкування, самопізнання, азарту, змагальності, самовдосконалення та ін. Крім того, в ході гри у курсантів формується індивідуальний досвід військово-професійної діяльності.

На теоретичному етапі підготовки військово-професійної гри важливе значення має визначення її цілей. Цілі формуються на основі аналізу кваліфікаційних вимог, навчальної програми та іншої документації, виходячи із завдань підготовки, тих умінь, які курсанти повинні набути на занятті.

У процесі конструювання гри викладач підбирає ситуації, найбільш типові за структурою майбутньої професійної діяльності офіцерів РАО, що забезпечує професійний контекст гри.

На організаційно-підготовчому етапі здійснюються постановка завдань до

конкретної гри, формування складу і визначення функцій ігрових груп, аналіз існуючих методів і способів прийняття рішень, вибір технічних засобів навчання. На етапі введення в гру реалізуються наступні заходи: з'ясування модельованої системи та умов її функціонування; вивчення вихідної обстановки; інструктаж про порядок проведення гри, дотримання кожним учасником покладених на нього функцій, організованості та дисципліни; створюється система стимулювання курсантів.

Методика проведення воєнно-спеціальних ігор включає такі етапи:

– підготовчий, на якому проводиться обґрунтування теми і мети гри, визначається порядок роботи, створюється арбітраж, курсантам видаються ігрові документи та організовується їх вивчення;

– самостійна робота курсантів, вивчення конкретних завдань, ситуацій, інструкцій і збір додаткової інформації, здійснення консультативної роботи викладачем;

– ігровий процес – рішення конкретно поставлених завдань, аргументація курсантами прийнятих рішень, розроблених матеріалів, результатів пошуково-дослідницької діяльності;

– аналіз, обговорення та оцінка результатів діяльності, як ігрових груп, так і кожного курсанта, виступ експертів і викладача [10].

Воєнні ігри використовуються у процесі підготовки майбутніх офіцерів РАО в основному на старших курсах навчання у ВЗВО. Так, за навчальним модулем «Технічне забезпечення», відповідно розробленій методиці, у VIII семестрі навчання проводиться практичне 16-годинне заняття – комплексна тактична задача (КТЗ № 1) на тему «Організація технічного обслуговування та ремонту РАО в бойових умовах». На цьому занятті курсанти виконують рольові функції, тобто відпрацьовують дії, функції та обов'язки таких посадових осіб, як-от: командира ремонтного взводу, командира ремонтної роти, командира еваковзводу. Означене комплексне заняття складається із групової вправи (4 години), яка передбачає доповідь висновків з оцінки обстановки кожним курсантом – командиром ремонтного підрозділу служби РАО, та тактико-

спеціального заняття (12 годин), що передбачає розгортання та переміщення рухомих засобів технічного обслуговування та ремонту РАО.

Розроблена методика передбачає продовження таких воєнно-спеціальних ігор на V курсі навчання майбутніх офіцерів РАО, тобто при їх підготовці в магістратурі. У цей період проводяться два комплексних практичних заняття, на яких використовуються воєнні ігри, за навчальним модулем «Технічне забезпечення (в тому числі ракетно-технічне та артилерійсько-технічне забезпечення)». На цих заняттях курсанти виконують ролі, відпрацьовують дії, функції та обов'язки начальника служби РАО та помічника начальника служби РАО. У IX навчальному семестрі проводиться практичне 12-годинне заняття – комплексна тактична задача (КТЗ № 2) на тему «Організація технічного забезпечення частини під час пересування». Це комплексне заняття складається із двох групових імітаційних вправ, кожна по 6 навчальних годин. Перша групова вправа передбачає виконання курсантами ролей зазначених посадових осіб під час організації технічного забезпечення частини при підготовці до пересування; друга – під час організації технічного забезпечення частини в ході пересування. У X навчальному семестрі проводиться практичне 18-годинне заняття – комплексна тактична задача (КТЗ № 3) на тему «Організація ракетно-технічного та артилерійсько-технічного забезпечення частини в обороні». На цьому занятті курсанти також виконують ролі начальника служби РАО та помічника начальника служби РАО. Це комплексне заняття складається із двох групових імітаційних вправ, перша з яких (12 годин) передбачає виконання курсантами ролей зазначених посадових осіб під час організації ракетно-технічного та артилерійсько-технічного забезпечення частини при підготовці до оборони, а друга групова вправа (6 годин) – під час організації ракетно-технічного та артилерійсько-технічного забезпечення частини в ході оборони.

Необхідно відзначити, що головною особливістю воєнно-спеціальної гри, особливо під час командно-штабних навчань є те, що вона має явно виражений професійний характер, тобто призначена для розвитку творчого мислення, формування професійних компетенцій у майбутніх офіцерів РАО.

Командно-штабні навчання (КШН) – це вища і найбільш ефективна форма бойової підготовки об'єднань, з'єднань, частин, підрозділів і органів управління, один з найважливіших засобів підвищення їхньої бойової готовності і польової виучки [11; 15].

Командно-штабні навчання проводяться з курсантами випускного (5-го) курсу факультету підготовки спеціалістів РАО на тему «Організація ракетно-технічного та артилерійсько-технічного забезпечення частини в ході оборонної операції». Оборонна операція включає: марш, оборону, рейдові дії, оборону морського узбережжя. У процесі командно-штабних навчань курсанти призначаються на посади помічника та начальника служби ракетно-артилерійського озброєння окремої військової частини, заступника командира батальйону з озброєння, командира ремонтного підрозділу РАО. Під час розіграшу кожного етапу КШН курсанти відпрацьовують питання щодо дій по ввідним, які отримують від апарату керівництва командно-штабних навчань.

У процесі проведення КШН курсанти факультету підготовки спеціалістів РАО на посадах заступників командирів з озброєння повинні:

- організувати технічне забезпечення підпорядкованих підрозділів (військових частин);
- організувати управління діяльністю служб технічного забезпечення;
- організовувати взаємодію з питань технічного забезпечення з начальниками родів військ та служб підрозділу (частини);
- приймати рішення та доповідати їх відповідно отриманим від посередницького апарату ввідним.

Курсанти на посадах начальників служб повинні представити заповнені бланки формалізованих документів у відповідності до етапів навчання (марш, рейдові дії, оборона морського узбережжя тощо) у частині:

- усвідомлення завдання;
- розрахунок часу;
- оцінка обстановки;
- пропозиції з ракетно-технічного та артилерійсько-технічного

забезпечення до плану технічного забезпечення;

– графічна частина плану технічного забезпечення по кожному етапу навчань.

Курсанти на посадах помічників начальників служб повинні представити заповнені бланки формалізованих документів у частині:

– розрахунок забезпечення підрозділів частини ракетно-артилерійським озброєнням;

– розрахунок забезпечення підрозділів частини ракетами і боєприпасами;

– розрахунок підйому ракет і боєприпасів підрозділами частини;

– складання заявки на забезпечення ракетами і боєприпасами старшому начальнику;

– складання заявки на транспорт підвозу.

Методично правильно організувати КШН комплексно, тобто на загальному тактичному фоні курсанти випускних курсів різних факультетів (майбутні офіцери різних спеціальностей: повітряно-десантних військ, військової розвідки та спеціального призначення, матеріально-технічного забезпечення (МТЗ), РАО та інших) повинні відпрацьовувати завдання, що притаманні їх спеціальності.

Такі командно-штабні навчання проводяться з курсантами випускних курсів на тему «Підготовка підрозділів, сил та засобів матеріально-технічного забезпечення до участі у стабілізаційних діях. Управління підрозділами, силами та засобами МТЗ в ході стабілізаційних дій» упродовж двох діб у декілька етапів (теоретичний, організаційно-підготовчий, введення у гру, три навчально-практичні етапи (I – етап підготовки та здійснення пересування підрозділів бригадної тактичної групи (БрТГр) у район бойового призначення, II – етап планування оборони підрозділів БрТГр та управління підрозділами в ході ведення оборонного бою, III – етап планування наступу підрозділів БрТГр та управління підрозділами в ході ведення наступу) і завершальний етап або етап підведення підсумків КШН).

На теоретичному етапі передусім встановлюються загальні навчальні цілі

КШН. Локальні навчальні цілі КШН на кожному із трьох навчально-практичних етапів доцільно визначати у вигляді навчальних питань, які повинні відпрацювати майбутні офіцери РАО.

Порядок відпрацювання кожного навчально-практичного етапу КШН доцільно розробляти і подавати у вигляді послідовності дій керівництва КШН (апарату керівництва навчання) та відповідної послідовності дій майбутніх офіцерів РАО, із зазначенням потрібного для вказаних дій навчального часу.

Основними навчальними цілями командно-штабних навчань є такі.

1. Удосконалення практичних навичок курсантів-випускників Військової академії у виконанні службових обов'язків за посадою в ході підготовки та ведення бою.

2. Навчання прийняттю сміливих, нестандартних рішень, прояву військової хитрості, застосуванню нових способів виконання бойових завдань.

3. Набуття навичок злагодженої роботи штабу бригади та штабів батальйонів (груп) в організації бойових дій, безперервному управлінні підрозділами в бою, організації підтримки взаємодії між підрозділами родів військ і спеціальних військ в обстановці, що склалася.

4. Перевірка готовності курсантів-випускників до складання комплексного випускного іспиту.

5. Виховання в особового складу високих морально-бойових якостей, психологічної стійкості та фізичної витривалості.

На організаційно-підготовчому етапі, за методичними рекомендаціями [11; 15], для підготовки та проведення КШН відповідно до законодавства призначається апарат керівництва навчанням і посередники; встановлюються конкретні терміни і місце проведення КШН, визначаються умовно протиборчі сторони, їх бойовий склад та укомплектованість військ, збройні сили сторін.

На етапі введення у гру визначається вихідна обстановка і формулюється задум дій сторін. Положення частин підрозділів на момент початку навчань – згідно карти вихідної обстановки.

Задумом дій сторін може передбачатися з однієї сторони: проведення

інформаційно-психологічної операції, провокацій, компрометації іншої сторони, проведення наступальної операції з метою забезпечення виконання поставленого завдання; з супротивної сторони: адекватне реагування на загрози та виклики, з метою поліпшення оперативного становища здійснення перегрупування частин та підрозділів, удосконалювання оперативної побудови військ, підготовка до проведення оборонної операції та стабілізації обстановки у кризовому районі проведенням контр наступальної операції.

За 10 діб до початку навчання з врученням тактичного завдання курсанти-випускники розподіляються по посадах підрозділів, частин відповідно до навчального штату. Проводяться організаційні наради, узгоджуються дії апарату керівництва та групи нарощування обстановки. Готуються до роботи пункти управління підрозділів, частин. Готуються до роботи бойові документи.

З врученням бойових розпоряджень на організацію переміщення в райони бойового призначення та ведення бойових дій розпочинається перший навчально-практичний етап КШН або етап підготовки та здійснення пересування підрозділів бригадної тактичної групи (БрТГр) в район бойового призначення. Тривалість першого навчального етапу КШН складає: за оперативним часом – 45 годин; за астрономічним часом – 26 годин.

На першому навчально-практичному етапі КШН відпрацьовуються такі навчальні питання:

1. Вироблення задуму щодо здійснення маршу в район бойового призначення – 2 години.
2. Формулювання рішення на здійснення маршу в район бойового призначення, підготовка підрозділів – 4 години.
3. Управління підрозділами під час здійснення маршу в передбаченні зустрічі з противником – 5 годин.

На цьому етапі з отриманням бойового завдання бойові розрахунки проводять роботу щодо організації переміщення підпорядкованих частин та підрозділів, підготовку визначеної техніки до маршу з пункту постійної дислокації в район навчального центру.

Марш у район навчального центру здійснюється в передбачені зустрічі з противником, з відпрацюванням питань управління підрозділами та практичного проведення контр засадних дій. Після зосередження навчальних частин, підрозділів (пунктів управління та визначених елементів бойового порядку) в навчальному центрі та розгортання пунктів управління проводиться огляд пунктів управління, елементів бойового порядку. Цим завершується перший навчальний етап КШН.

З врученням обстановки скачку розпочинається другий навчально-практичний етап КШН або етап планування оборони підрозділів БрТГр та управління підрозділами в ході ведення оборонного бою. Тривалість цього етапу: за оперативним часом – 24 години; за астрономічним часом – 24 години.

На другому навчально-практичному етапі КШН відпрацьовуються наступні навчальні питання:

1. Вироблення задуму та формулювання рішення командира БрТГр на ведення оборони в оборонній операції оперативного угруповання військ (ОУВ) – 7 годин.

2. Розроблення планів на ведення оборони БрТГр в оборонній операції – 15 годин.

3. Управління підрозділами БрТГр під час ведення оборонного бою – 5 годин.

Відповідно розробленій методиці проведення КШН на цьому етапі складом бойових розрахунків розпочинається проведення планування оборонних дій. Нарощуванням обстановки проводиться етап управління підрозділами в ході відбиття наступу противника та участі в оборонній операції ОУВ.

Після відпрацювання всіх питань за планом нарощування обстановки, вручається обстановка скачку, проводиться переміщення пунктів управління і розпочинається третій навчально-практичний етап КШН або етап планування наступу підрозділів БрТГр та управління підрозділами в ході ведення наступу. Тривалість цього етапу: за оперативним часом – 24 години; за астрономічним

часом – 7 годин.

На третьому навчально-практичному етапі КШН відпрацьовуються такі навчальні питання:

1. Вироблення задуму та формулювання рішення командира БрТГр на ведення наступу в наступальній операції ОУВ – 3 години.
2. Розроблення планів на ведення наступу БрТГр в наступальній операції ОУВ – 2 години.
3. Управління підрозділами БрТГр під час ведення наступального бою – 1 година.

На цьому третьому навчально-практичному етапі КШН відповідно до обстановки скачку та отриманого бойового завдання проводиться підготовка до наступу. Під час відпрацювання питань управління майбутні офіцери відпрацьовують практичні дії підрозділів в наступі.

На останньому завершальному етапі або етапі підведення підсумків КШН слід організувати під керівництвом керівника навчання загальний розбір з учасниками навчання результатів КШН.

На завершальному етапі КШН проводять аналіз рішень і дій командувачів (командирів), штабів і військ (сил), із зазначенням та обґрунтуванням позитивних сторін і недоліків; аналізується зміст та повнота відпрацювання оперативних (бойових) документів майбутніми офіцерами РАО, а також відповідність якості відпрацьованих документів вимогам керівних документів.

Під час підведення підсумків КШН посередники доводять до учасників свої висновки щодо злагодженості штабів, підготовленості оперативного складу до виконання функціональних обов'язків та надають оцінку їх роботи, рівня підготовки кожного курсанта-випускника, їхньої здатності виконувати поставлені завдання в повному обсязі та діяти під час раптових змін обстановки. Посередники визначають повноту та якість виконання завдань, оцінюють відповідність набутих оперативних спроможностей органу військового управління (структурного підрозділу) визначеним завданням, роблять загальний висновок щодо спроможності технічних частин батальйонів

здійснювати управління технічним забезпеченням. Оцінювання завершується відзнакою найкращих курсантів, які виявили ініціативу, наполегливість та творчий підхід до вирішення завдань, але відмічаються й такі курсанти, які не виявили ініціативи та не продемонстрували впевнених знань, умінь та навичок при виконанні поставлених завдань.

Окрім загального висновку щодо проведення КШН посередники повинні надати пропозиції щодо підвищення якості навчання особового складу та виконання всього спектру завдань притаманних службі РАО.

Загалом, аналізування результатів організації та проведення КШН за даною методикою свідчить, що командно-штабні навчання дійсно є найбільш ефективною формою польової виучки частин, підрозділів та органів управління військами, тактичної (тактико-спеціальної) й оперативної підготовки командирів та офіцерів, а також штабів і управлінь. Командно-штабні навчання мають багатоцільовий характер і призначаються для бойового злагодження військ, вдосконалення бойової виучки частин і підрозділів Сухопутних військ ЗСУ та психологічної підготовки особового складу, відпрацювання взаємодії в ході бойових дій, вдосконалення способів ведення бойових дій, перевірки нових теоретичних положень тощо.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Досліджено методику організації та проведення воєнно-спеціальних ігор та командно-штабних навчань майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння на основі її практичної перевірки в навчальному процесі ВЗВО. Враховуючи сутність військової освіти як складової загальнодержавної системи освіти в Україні, та відповідно Концепції підготовки ЗСУ, визначено, що воєнна гра – це форма відтворення у військовоосвітньому процесі предметного, соціального і політичного змісту військово-професійної діяльності, моделювання систем стосунків, характерних для служби на посадах офіцерського складу з метою задоволення потреб ЗСУ та інших утворених відповідно до законів України військових формувань. Подано методику та конкретні приклади проведення воєнних ігор при підготовці офіцерів РАО за

навчальним модулем «Технічне забезпечення».

Визначено посадові обов'язки та завдання, які повинні відпрацювати курсанти-випускники під час розіграшу кожного етапу командно-штабних навчань КШН по ввідним, які отримують від апарату керівництва КШН, за темою «Організація ракетно-технічного та артилерійсько-технічного забезпечення частини в ході оборонної операції». Визначено основні етапи КШН: теоретичний, організаційно-підготовчий, введення у гру, три навчально-практичні етапи (I – етап підготовки та здійснення пересування підрозділів бригадної тактичної групи (БрТГр) в район бойового призначення, II – етап планування оборони підрозділів БрТГр та управління підрозділами в ході ведення оборонного бою, III – етап планування наступу підрозділів БрТГр та управління підрозділами в ході ведення наступу) і завершальний або етап підведення підсумків КШН. На прикладі проведення КШН за темою «Підготовка підрозділів, сил та засобів матеріально-технічного забезпечення до участі у стабілізаційних діях. Управління підрозділами, силами та засобами МТЗ в ході стабілізаційних дій» встановлено навчальні цілі та зміст і тривалість кожного етапу командно-штабних навчань майбутніх офіцерів ракетно-артилерійського озброєння.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку вбачаються в дослідженні методичних засад організації воєнно-спеціальних ігор і командно-штабних навчань та їх практичної реалізації при підготовці майбутніх офіцерів ЗС України за різними спеціальностями і спеціалізаціями.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Положення про особливості організації освітнього процесу у вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів України: Наказ Міністра оборони України від 20.07.2015 року № 346.
2. Богданова І. М. Педагогічна інноватика : [навчальний посібник]. Одеса : ТЕС, 2000. 148 с.
3. Вербицкий А. А. Педагогические технологии контекстного обучения : научно-методическое пособие. Москва : РИЦ МГГУ им. М. А. Шолохова, 2010. 55 с.
4. Горбатюк Р. М., Литвин Л. М. Менеджмент освітніх інновацій: сутність та особливості впровадження. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2013. Вип. 1 (8). С. 108–115. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2013/13llmtov.pdf>.

5. Дахин А. Н. Игры детские + мысли взрослые = педагогика серьёзная. URL: <http://www.npstoik.ru/vio/inside.php>.
6. Хлебникова Т. М. Ділова гра як метод активного навчання педагога : навчально-методичний посібник. Харків : Основа, 2003. 80 с.
7. Щербань П. М. Навчально-педагогічні ігри у вищих навчальних закладах : навч. посіб. Київ : Вища школа, 2004. С. 24–41.
8. Методична робота у вищому військовому навчальному закладі : навчально-методичний посібник / М. А. Бутник, В. Г. Головань, М. О. Дроздов, В. О. Ройлян. Одеса : Військова академія. 2015. 198 с.
9. Нецадим М. І. Військова освіта України: історія, теорія, методологія, практика : монографія. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2003. 852 с.
10. Пісненко С. А. Організаційно-педагогічні умови використання ділових ігор на основі міжпредметного підходу в підготовці військових фахівців. *Вісник Національної академії оборони*. № 5 (18). 2010. С. 72–76.
11. Рижиков В. Н. Методичні рекомендації щодо підготовки та проведення командно-штабних навчань органів управління цивільного захисту територіальної підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту Луганської області та її ланок. Сєверодонецьк : НМЦ ЦЗ та БЖД Луганської обл., 2017. 83 с.
12. Толєк І. В., Приходько Ю. І. Підготовка військових фахівців з вищою освітою: інноваційні підходи. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2013. № 6. С. 259–269.
13. Концепція підготовки Збройних Сил України : затверджена Наказом Міністра оборони України від 22.02.2016 № 95. URL: <https://www.ukrmilitary.com/2016/02/concept-of-the-armed-forces-of-ukraine.html>.
14. Организация и проведение игрового обучения в вузе. URL: <http://www.profile-edu.ru/organizaciya-i-provedenie-igrovogo-obucheniya-v-vuze.html>.
15. Методичні рекомендації щодо підготовки та проведення командно-штабних навчань органів управління та сил цивільного захисту. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0273388-17> (дата звернення: 29.04.2019).

References

1. Nakaz Ministra obrony Ukrainy vid 20.07.2015 roku № 346 “Pro zatverdzhennia Polozhennia pro osoblyvosti orhanizatsii osvitiho protsesu u vyschykh viiskovykh navchalnykh zakladakh Ministerstva obrony Ukrainy ta viiskovykh navchalnykh pidrozdilakh vyschykh navchalnykh zakladiv Ukrainy” [Order of the Ministry of Defense of Ukraine on Approving the Regulations about the Organization Peculiarities of the Educational Process in Higher Military Educational Institutions of the Ministry of Defense of Ukraine and Military Educational Units of Higher Educational Institutions of Ukraine from July 20 2015, № 346]. [in Ukrainian]
2. Bohdanova I. M. (2000) *Pedahohichna innovatyka: navchalnyi posibnyk* [Pedagogical Innovation: Textbook]. Odesa: TES, 2000. 148 p. [in Ukrainian]
3. Verbitskii A. A. (2010) *Pedagogicheskie tekhnologii kontekstnogo obucheniia: nauchno-metodicheskoe posobie* [Pedagogical Technologies of Context Education: Textbook]. M.: RITS MGGU im. M. A. Sholokhova, 2010. 55 p. [in Russian]
4. Horbatiuk R. M., Lytvyn L. M. (2013) *Mededzhment osvitykh innovatsii: sutnist ta osoblyvosti vprovadzhennia* [Management of Educational Innovations: Sense and Peculiarities of Introduction]. *Sotsialno-ekonomichni problemy i derzhava* [Social and Economic Problems and the State]. 2013. Vol.1(8), 2013. P.108-115. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2013/13lmtov.pdf>. [in Ukrainian]
5. Dakhin A. N. *Igry detskie + mysli vzroslye = pedagogika serieznaia* [Children Games + Adult Thoughts = Serious Pedagogics]. URL: <http://www.npstoik.ru/vio/inside.php> [in Russian]

6. Khlebnikova T.M. (2003) *Dilova hra yak metod aktyvnoho navchannia pedahoha: navchalno-metodychnyi posibnyk* [Gaming as a Method of Active Learning of a Teacher: Textbook]. Kh.: Osnova, 2003. 80 p. [in Ukrainian]
7. Scherban P.M. (2004) *Navchalno-pedahohichni ihry u vyschykh navchalnykh zakladakh: navchalnyi posibnyk* [Educational Games in Higher Educational Institutions: Textbook]. K.: Vyscha shkola, 2004. P.24-41. [in Ukrainian]
8. Butnyk M.A., Holovan V.H., Drozdov M.O., Roilian V.O. (2015) *Metodychna robota u vyschomu viiskovomu navchalnomu zakladi: navchalno-metodychnyi posibnyk* [Methodological Work in Higher Military Educational Institutions: Textbook]. Odesa: Viiskova academia. 2015. 198 p. [in Ukrainian]
9. Neschadym M.I. (2003) *Viiskova osvita Ukrainy: istoriia, teoriia, metodolohiia, praktyka: monohrafiia* [Military Education of Ukraine: History, Theory, Methodology, Practice: Monograph]. K: Vydavnycho-polihrafichnyi tsentr "Kyivskyi universytet", 2003. 852 p. [in Ukrainian]
10. Pisenko S.A. (2010) *Orhanizatsiino-pedahohichni umovy vykorystannia dilovykh ihor na osnovi mizhpredmetnoho pidkhodu v pidhotovtsi viiskovykh fakhivtsiv* [Organizational and Pedagogical Conditions of Using Games on the Basis of Interdisciplinary Approach in Training Military Specialists]. Visnyk Natsionalnoi akademii oborony [Visnyk of National Academy of Defense]. № 5 (18). 2010. P. 72–76. [in Ukrainian]
11. Ryzhykov V.N. (2017) *Metodychni rekomendatsii schodo pidhotovky ta provedennia komandno-shtabnykh navchan orhaniv upravlinnia tsyvilnoho zakhystu terytorialnoi pidsystemy yedynoi derzhavnoi systemy tsyvilnoho zakhystu Luhanskoï oblasti ta ii lanok* [Methodological Recommendations for Preparing and Conducting the Staff Trainings of Command Bodies of Civil Defense of the Territorial Subsystem of the Single State Civil Defense System of Luhansk Region and its Parts]. Severodonetsk: NMTS TSZ ta BZD of Luhansk Region, 2017. 83 p. [in Ukrainian]
12. Tolok I.V., Pryhodko Yu.I. (2013) *Pidhotovka viiskovykh fakhivtsiv z vyschoiu osvitoiu: innovatsiini pidkhody* [Training of Military Specialists with Higher Education: Innovative Approaches]. Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii [Pedagogical Sciences: Theory, History, Innovational Technologies]. 2013. № 6. P. 259-269. [in Ukrainian]
13. *Kontseptsiiia pidhotovky Zbroinykh Syl Ukrainy. Zatverdzhena Nakazom Ministra oborony Ukrainy vid 22.02.2016 № 95* [Concept of Training of the Armed Forces of Ukraine. Approved by the Order of Ministry of Defense of Ukraine from February 22, 2016 № 95]. URL: <https://www.ukrmilitary.com/2016/02/concept-of-the-armed-forces-of-ukraine.html>. [in Ukrainian]
14. *Organizatsiia i provedenie igrovogo obucheniiia v vuze* [Organization and Conducting the Game Education in Higher Educational Institution]. URL: <http://www.profile-edu.ru/organizaciya-i-provedenie-igrovogo-obucheniya-v-vuze.html>. [in Russian]
15. *Metodychni rekomendatsii schodo pidhotovky ta provedennia komandno-shtabnykh navchan orhaniv upravlinnia ta syl tsyvilnoho zakhystu* [Methodological Recommendations for Preparing and Conducting the Staff Trainings of Command Bodies and Civil Defense Forces] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0273388-17> (reference date: 29.04.2019) [in Ukrainian]

Oleg Maslii. Methodological principles of conducting specialized military games and command and staff exercises while training future officers of missile and artillery armament.

The urgency of the topic of the article is stipulated by the tasks set before the national higher military school on the maintenance of high combat readiness of the units and troops of the Armed Forces of Ukraine (AFU) in modern conditions of the ongoing armed conflict in the east of Ukraine, which requires first of all to organize the qualitative training of officers, namely the officers of missile and artillery armament (MAA), to provide the high level of their professionalism. It is reached by means of specialized military games and command and staff exercises as one of the most important methods to increase the level of combat readiness and field training of future officers of MAA.

The article analyzes the methodological principles of conducting specialized military games

and command and staff exercises (CSXs) in preparing the officers of MAA for future professional activity. Taking into account the fact that military education is a consisting part of the national system of education in Ukraine, and according to the Concept of Training of the AFU, military game is defined as a form of reproduction in military education the disciplinary, social and political sense of the military profession, modeling the system of relationships typical for officers to meet the needs of the AFU and other military formations created according to the laws of Ukraine. The methodology and specific examples are given for conducting military games while training the officers of MAA in module “Technical Maintenance”.

The official duties and tasks are identified which should be mastered by cadets-graduates during each stage of command and staff exercises through input data, given by the leaders of CSXs, on the theme “Organization of Missile-Technical and Artillery-Technical Maintenance of a Unit during the Defensive Operation”. A defensive operation includes the following: march, defense, raids, defense of the sea coast. During the command and staff exercises, cadets are appointed as assistants and heads of the service of missile and artillery armament of a particular military unit, deputy commander of battalion for armament, commander of repair and maintenance unit of MAA.

The main stages of CSXs are determined, as follows: theoretical stage, organizational stage, introduction into the game, three practical stages (I – the stage of preparing and movement of the troops of the brigade tactical force (BTF) to the battlefield, II – the stage of planning the defense of the BTF troops and controlling the troops during the defensive battle, III – the stage of planning the offense of the BTF troops and controlling the troops during the offense), and the final stage or the outcome level of CSXs. Using an example of conducting CSXs on the theme “Preparing the Troops, Forces and Means of Material and Technical Support for Participating in Stabilization Actions. Control of Troops, Forces and Means of MTS during Stabilization Actions”, educational goals and contents, and duration of each stage of command and staff exercises of future officers of missile and artillery armament are set.

Key words: methodological principles; specialized military games; command and staff exercises; military profession; officer of missile and artillery armament.